

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: *DUMINEC'A.*

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a :
Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.
Pentru Romani'a si strainetate:
Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu
cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;
si mai sus 5 fl. v. a.

Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Èr banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

La adres'a „Luminatoriului.“

Este unu lucru curiosu faptul regretabilu, ce se petrece, si repetiesce mai la tóte ocasiunile in societatea nóstra. Ne plangemu dilnicu, ca in biserica, in scóla, in politica, in economia si in societate lucrurile nu ne mergu bine. Ne plangemu, ca timpurile, in cari traimu, si prin cari trecemu, sunt din cele mai grele. Si adeverulu este, ca multa dreptate avem, se-ne plangemu de multe; dar in acelasi timp unu lucru neexplicabilu remane, ca pre cand tóte neamurile din lume, cand se gasescu in asemenea situatiuni, se aduna in jurulu centreloru, pre cari le au, se sfatuescu, si combinéza asupra modulu, prin carele se póta combate si invinge greutátile: pre atunci la noi, si in specialu la noi, romanii greco-orientali, pare ca este unu felu de blestemu, ca in locu de a-ne aduná, ne sfasiám, si ne desbinám. Avem si noi in biserica unu centru, care a facutu, si ne póte face cele mai mari servitii; dar in locu de a-ne grupá in jurulu acestui centru nu contenimu de a bate intrensulu si de a loví in reprezentantii lui, si cu deosebire in prelati si in preotime si preste tot in cei ce au facutu, seau voiescu a face câte unu bine pentru inaltierea acestui centru.

Fericitulu Metropolitu Siagan'a si nemuritoriulu Goidu, au fost ómeni mari, ómeni a caroru fapte cunoscutu sunt astadi de tóta lumea; dar resfoindu jurnalule din timpululu lor gasesce cinev'a multe pagine, pline de calumnii si invective in contra acestoru ómeni. P. S. S., actualulu par. Episcopu alu Caransebesiulu Ioan Popasu, pentru faptele-i maretie sevarsite pre terrenulu culturalu-nationalu, i-s'a inchinatu anu, din incidentulu jubileulu, intréga biserica si natiunea; dar cine nu scie, si cine nu-si mai aduce aminte, câte calumnii si câte invective s'au publicatu in contra acestui demnu prelatu, odinióra in „Albin'a," èr mai tardiu, dupa incetarea „Albinei," in „Luminatoriulu.“

Cine nu scie apoi, câte atacuri, câte calumnii si invective nu s'au publicatu in unele jurnalule in contra Escelentiei Sale, actualulu parinte Metropolitu Miron

Romanulu; si cine nu vede, cum aceeași procedere si urméza de unele jurnalule si facia de Pré Santi'a Sa, actualulu parinte Episcopu alu Aradulu.

S'a uritu lumea de astfelu de calumnii si invective, — dar ele cu tóte acestea se continua din unele partí. Si abia sunt câteva septemani, de cand confratie nostri dela „Luminatoriulu“ diceau, ca nu este bine astfelu, si ca de doritu ar fi, cá atacurile se incete, — si cu tóte acestea acelu „Luminatoriu," publicà dupa câteva dile, si anume in Nrii 35 si 36 din anulu curentu nisce articli indesuti de calumnii si insulte la adres'a Pré Santiei Sale, parintelui Episcopulu Aradulu si asupra membriloru sinodulu eparchiulu aradann.

Publiculu este deprinsu cu manier'a si cu modulu de a vedé „Luminatoriulu," si cunósce bine si isvorulu din carele curgu in colónele acestui jurnalulu laude pentru unii si calumnii asupra altor'a.

Si de aceea nu pentru a aperá pre Pré Santi'a S'a, seau pre membri sinodulu luám cuventulu de asta data. Pré Santi'a S'a din norocire are altu judecatoriu, sperám, ceva mai dreptu, decât cum am poté fi noi, seau dnii dela „Luminatoriulu.“ Acestu judecatoriu dreptu si-va spune de sigur verdictulu la timpululu seu asupra Pré Santiei Sale, luandu de basa nu vorbe, ci faptele Pré Santiei Sale.

Deputatii sinodali de asemenea nu au trebuin-ti'a de aperarea nóstra. Au lucratu bine, seau au lucratu reu, se va vedé din conclusele luate, si asupra densiloru se voru pronuncia la timpululu seu alegetorii.

Sunt inse lucruri, preste cari omulu nu póte trece. Cá organu in servitiulu bisericeii avem detorintia a combate neadeverulu, vina elu ori de unde; si cá totdeun'a numai in servitiulu acestei detorintie scriemu si de asta data cele ce urméza:

Dlu Rotariu dice in „Luminatoriulu," ca câtiv'a fruntasi natiionali din Banat au adusu pre protopopulu dela Zernesti, si l'au ridicatu de Episcopu la Aradu. Si acést'a o dice dlu Rotariu intr'o forma, cá si cand ar fi o mare miune, si unu mare favoru pentru celu alesu,

ca acelu protopopu o fost alesu de vicariu la Orade mare si apoi de Episcopu.

Se ne ierte dlu Rotariu, se-i spunemu, ca nu are dreptate. Nu câtiv'a fruntasi nationali din Banatu l'au alesu pre P. Santi'a S'a de vicariu si de Episcopu ; ci biseric'a si respective reprezentanti'a diecesei, intrunita in sinodulu eparchialu, si anume si de vicariu si de Episcopu a fost P. S. S. alesu astfelu, încât prin alegere nu s'a esprimatu votulu unoru fruntasi din Banatu, ci dorinti'a intregi diecese.

Apoi protopopulu dela Zernesti cu multu inainte de alegerea s'a de Episcopu era unu barbatu vediutu si respectatu nu numai in cele doue comitate Brasiovu si Fagarasiu, unde avea terenulu seu de activitate, — ci era unu barbatu de védia in intréga Metropoli'a. Dovéda despre acést'a este faptulu, ca protopopulu dela Zernesti a fost alesu in mai multe rënduri de comissariu-presiedinte alu supremului nostru foru bisericescu, alu congressului nostru nationalu, si acelu congressu a voitu a-lu alege chiar de Metropolitu. Dovéda este, ca marele Andreiu descindea din inaltimea s'a, si in tóte causele mari intrebá si consultá pre acelu protopopu dela Zernesti.

Apoi nu acelu protopopu s'a obrudatu cuiv'a se fia alesu de Episcopu ; ci l'a alesu biseric'a si natiunea, pentru ca l'a cunoscutu. Si asigurámu pre dlu Rotariu, ca acelu protopopu s'a ganditu multu, pana s'a resolutu a primí sarcin'a Episcopiei ; si daca a primitu acésta sarcina, o-a primitu nu pentru a satisfice vre unei vanitáti, carea nu este insusire a preotului de vocatiune ; ci precum insusi a dechiaratu in vorbirea, tienuta cu ocaziunea chirotonirei intru Episcopu, curat numai din nobilulu indemnu, de „a-i-se oferi unu terenu mai mare, si a poté lucrá si servi mai multu bisericéi si natiunei sale.“

Nu pentru vre o vanitate, carea nu a fost, si nu este insusire a ómeniloru de fapte si-a parasitu „protopopulu dela Zernesti“ cas'a, famili'a, liniscea si iubirea cea mare, de carea se bucurá nu numai inaintea clerului si poporului tractualu, ci si inaintea tuturor, cari lu-cunosceau, nu pentru vre o vanitate, si-a parasitu acestu omu viéti'a, multiemirea si liniscea s'a personala de odinióra, si a schimbatu acésta viétia cu greutátile cele multe, si cu marea respundere a Episcopiei ; ci curatu numai din acelu nobilu indemnu, de a-se duce acolo, unde lu-reclamau marile interese ale bisericéi si neamului seu.

Si timpulu dela 1875 încóce, credemu, ca o-a doveditu acést'a. Eparchi'a Aradului scie si vede acést'a, pentru ca omu nu a intratu in cas'a Pré Santiei Sale, carele se nu-lu fia aflu totdeun'a lucrându la inaintarea bisericéi si natiunei sale.

Se-ne ierte apoi dlu Rotariu, daca provocati, siliti suntem a-i spune, ca nu pentru vre o „remuneratiune“, seau altcev'a de acestu felu au alesu de Episcopu reprezentanti clerului si poporului intruniti in sinodulu eparchialu aradanu pre acelu protopopu dela Zernesti ; ci, pre cât scim noi, pentru ca cunosceau bine

pre acelu protopopu, si doreau, si semtiau necessitatea de a avé in eparchi'a Aradului unu Episcopu la loculu seu, unu omu in servitiulu clerului si poporului Eparchiei Sale, tocm'a asia precum odinióra totu din acelasi indemnu alesera de Episcopu reprezentanti bisericéi din Transilvani'a pre archimandritulu Siagun'a, si tocma precum alege si votéza fiecare omu, consciu de ceea ce face.

Dar se ne permita dlu Rotariu, daca provocati de densulu trebue se-i spunemu aici, ca reu servitiu ar fi facutu acei 25 de fruntasi din Banatu si din partile ungurene, daca densii ara fi ridicatu pre protopopulu din Zernesti la marea dignitate episcopésca, numai cá se distinga pre acelu protopopu. Ar fi tristu lucru pentru o bisericu o astfelu de procedere. Si chiar pentru acést'a este bine, ca cele petrecute la alegere si cele urmate de atunci încóce au doveditu, ca acelu protopopu nu pentru cá elu sé fia distinsu, ci pentru ca asia cereau interesele diecesei, a fost alesu de Episcopu alu Aradului, intocma precum interesele bisericéi nóstre din Transilvani'a au cerutu, cá archimandritulu Siagun'a se fia chiamatu dintre serbi dela Carlovétiu, si se fia alesu si inaltiatu de Episcopu romanescu in Ardealu, ceea ce asia, credemu noi, ulterioru s'a si constatat pre deplin.

Si timpulu dela anulu 1875 încóce, cutezámu a crede, ca a justificatu acésta procedere a alesiloru clerului si poporului eparchiotu, intruniti in acelu sinodu electoralu.

Dlu Rotariu face mai departe in articli sei grele imputári Pré Santiei Sale, parintelui Episcopu Ioanu Metianu, cá n'ar fi „nationalistu,“ cá n'a ingrijitu de sucrescentia in „protopopi si preoti nationali,“ cá ar fi „gonindu pre preotii nationali“ etc. si cá tóte se reducu in viéti'a acestui Episcopu „pururi'a cu nationalitatea in gura“ la „recomandatiune insus“ si la „binevoirea guvernului.“

In adeveru dicemu si noi grea imputare ! Si nu este noua acésta imputare din partea dlui Rotariu. O audimu de multu acum. Dar pentru ca acestu soiu de imputare este nu numai grea ; ci in acelasi timp este si delicata pentru ómenii cu rolu in viéti'a publica, ne vom permite a-o supune unei analise, cu atât mai vertosu, cu cât la noi dóra cá la nimenea aiurea s'a facutu multa parada, multa confusiune si chiar multa larma si nentielegere cu conceptulu „nationalu“ si „nationalistu.“

Ne-am deprinsu a judecá pre ómeni totdeun'a numai din fapte ; si voindu a dá o mica esplicatiune conceptului „nationalu“ vom luá de basa numai faptele. Speramu, ca procedendu astfelu nu vom gresí, càci precum nimenea nu póte avé titlu de a fi numitu „bunu,“ daca nu face fapte „bune“ : tocma asia nimenea nu póte avé titlu de a fi numitu „nationalu,“ daca nu are, si nu póte aretá la activ'a vietii sale fapte „nationale,“ — mai cu seama pre terenulu culturalu, carele este bas'a si fundamentulu desvoltárii

să întaririi tuturor națiunilor din lume, și carele în același timp este condițiunea principală pentru dezvoltarea și susținerea „conștiinței naționale.“

Purcediendu de aici este naturalu pre de alta parte, ca nimenea nu este, și nu pôte fi nici „naționalu,“ nici „naționalistu,“ dacă nu pôte aretă în cerculu seu de activitate fapte seversite întru promovarea marilor interese de progresu și înaintare ale „națiunei“ sale.

Cu această mesura, unică și sigură și îndreptată vom încercă noi se măsurăm vieti'ă „națională“ a Pré Santiei Sale, parintelui Episcopu Ioanu Metianu.

* * *

„Omulu acest'ă lucróza,“ așa caracterisá pre „protopopulu dela Zernesti“ marele lucratoriu Siagun'ă.

Și despre adevărulu acestei judecări, despre această frumoasă calitate a barbatului în servitiulu vietii noastre publice, cutezăm a crede, că întreaga eparchi'ă este astăzi convinsă, pentru că faptele seversite de Densulu se vedu, și nu se mai potu ascunde de nimenea.

Dar pentru că se fia lumina mai multă, și pentru mai bună orientare a dlui Rotariu vom adaoge aici armatórele :

Precum protopopulu de odinioară dela Zernesti a înființat și organizat școlă bune în toate comunele din tractulu seu și precum la sfatul și în cele mai multe cazuri cu însemnate ajutorie de bani din partea acelu protopopu s'au crescut multime de tineri la gimnaziulu romanu din Brasiovu, pre la academii și universități : toama așa, credem, că suntem în dreptu, când cutezăm a afirmá, că actualulu Episcopu alu Aradului și-a dedicat întreaga vieti'ă și activitatea s'ă de Episcopu în servitiulu școlii și culturii naționale.

Și cumcă această nu este „vorba,“ ci faptu este, sperăm, că ne vor dá dreptate cele ce urméza :

La anulu 1875, la venirea Pré Santiei Sale aici în Arad cea mai veche școlă românească din aceste părți, vechi'ă preparandia din Arad avea numai doué cursuri, era adăpostită în o casă bețrană necorespundentă, și eră de doué ori deja amenințată din partea guvernului cu închidere, pentru că nu corespundea recerintieloru legii, precum nu mai putea corespunde aici trebuințeloru învătămintului.

Astăzi această preparandia este organizată și provădită cu toate cele trebuințose conform tuturor recerintieloru învătămintului. Este instalată și adăpostită în frumosulu edificiu seminarialu, are patru cursuri de învătămintu, este provădită cu personalulu didacticu trebuințos, are pre langă sene unu alumneu, în carele se provădu cu cele trebuințose 70 de elevi.

Numerulu școléloru poporale din Eparchia au crescut sub pastorirea Pré Santiei Sale cu un'ă sută douăzeci de școlé noué. Și că unu momentu însemnatu amintim aci în ceea ce privesce școléle noastre elementare, că mulțimita lui Dumnedieu școléle noastre din întreaga eparchi'ă și în specialu de pre teritoriulu

consistoriului aradanu, toate și-au susținut caracterulu confesionalu. N'avem nici o școlă comună.

La venirea Pré Santiei Sale în această diecesă institutul teologicu eră adăpostit într'o casă de arenda necorespundentă, avea trei cursuri de învătămintu, dar numai cu doi profesori, cari erau tot de odată și secretari, seau referenți la consistoriu. Astăzi institutul teologicu este adăpostit în frumosulu edificiu seminarialu, are 4 profesori, și este, organizat după toate recerintiele unei școlé bune ; ér elevii totu sunt înțernați și provădiți cu cele trebuințose în seminariulu diecesanu.

Pentru sacrescenti'ă clerulu Pré Santi'ă S'ă a obținut dela Maiestatea S'ă doué locuri gratuite în seminariulu de langă facultatea teologică ortodocșă din Cernăuțiu, a creatu pre langă această doué stipendie, cu cari a trimis, și continuă a trimite tineri la școléle superioare spre a-se pregăti pentru carier'ă filosofică și teologică.

Pentru latirea literaturii „naționale“ Pré Santi'ă S'ă a înființat pre banii sei proprii o tipografie, pre careă ajustată cu toate cele trebuințose o-a donat'ă eparchiei, și care tipografia încă și-a făcutu, și continuă a-si face detorinți'ă spre scopulu, pentru careă ea a fost înființată.

Totu pentru latirea culturii naționale Pré Santi'ă S'ă a vorbitu în totu anulu cu poporul din întreaga eparchi'ă prin pastoralele, pre cari le emite regulat în fiecare anu la diu'ă Născerii Domnului, la anulu nou și la serbatórea învării Domnului.

Totu pentru latirea culturii „naționale“ a întreprinsu Pré Santi'ă S'ă cu grele sacrificie multele învătăminturi canonice, predicand în totu loculu cuventulu lui Dumnedieu, și sfătuind și îndemnand poporul seu eparchiotu la fapte bune, și în specialu punendu-i la inimă de a îngriji pentru o mai bună educatiune a tinerimei.

Totu pentru creșterea „națională“ și pentru sacrescenti'ă inteligentiei noastre a luptat multu Pré Santi'ă S'ă, până când i-a succésu se inactiveze fundatiunea „Elen'ă Ghib'ă Birt'ă,“ — din careă se impartu regulat în fiecare anu la 12 tineri romani-ortodocși stipendie de câte 200 florini.

* * *

Am poté contiuná firulu fapteloru seversite de Pré Santi'ă S'ă, am poté aminti demodulu, cum au crescut fondurile diecesane sub pastorirea Pré Santiei Sale, și în specialu, cum protopopulu dela Zernesti, care în calitate de protopopu a înmulțit salariile tuturor învătămintitorilor, și a ameliorat dotatiunea tuturor preotilor din tractulu seu, în calitate de Episcopu a înființat fondulu preotiescu, prin carele a pus pentru totdeun'ă o basă sigură la ameliorarea stării preotimei din eparchia ; dar cele enumerate până aici le credem de ajunsu, pentru că publiculu mare, și în genere totu omulu, carele se intereséza de sórtea și viitoriulu clerulu și poporulu romanu din această Eparchia se poté judecă, dacă

unu omu cu o activa a vietii sale atât de bogata in „fapte“ seversite pre terenulu culturalu-nationalu, este elu „nationalu,“ seau nu? a servitu acestu omu, seau nu interesele bisericeii si „natiunei“ sale?

Lasandu acestu respunsu la aprețiarea onoratului publicu vom merge înainte.

O alta imputare grava face Pré Santiei Sale dlu Rotariu, in artiele din urma, când, precum se pôte ceti printre sire, dupa „siópte“ se încérca a atribui in parte si Pré Santiei Sale nentielegeriledin Arad. Desi nu este corectu a-se luá cineva dupa „siópte“ totusi se vorbésca si in punctulu acest'a faptele: Pré Santi'a S'asi înainte de a veni aici in Aradu a trairu, si a lucratu in viéti'a publica romanésca unu timpu de aprópe unu patrariu de seclu, nu numai cá preotu si protopopu, ci si cá deputatu dietalu in diet'a din Clasiu, si cá membru municipalu mai antaiu in comitatulu Brasiovlui, ér dup' aceea cá membru alu municipiului Fagarasiului. Si cá o dovéda puternica asupra modului de procedere alu Pré Santiei Sale in viéti'a publica romanésca amintimu aici, ca Pré Santi'a S'a totdeun'a a avutu de devisa a impacá divergintiele dintre ómeni, si in specialu in comitatulu Fagarasiului, unde era unu insemnatu factoru, si unde inca erau partide, Pré Santi'a S'a totdeun'a avea rolulu de impaciuitoriu, ceea ce i-a si succesu, precum o seiu si o potu spune acést'a toti ómenii din acelu comitatu, intre cari amintimu si pre veteranulu publicistu, dlu Georgia Baritiu, carele inca era chiar pre acelu timpu unu valorosu membru alu acelui municipiu.

In ceea ce privesce apoi imputarea, pre carea o face dlui Rotaria Pré Santiei Sale, ca nu ar fi ingrijitu, cá se-se crésca o surescentia nationala, marturisimu, ca acésta imputare chiar dela dlu Rotariu nu o potém intielege.

Este sciutu, ca crescerea nationala se pôte face cu succesu numai prin scóle nationale. Ei bine cu infientiarea si intarirea de scóle nationale s'a ocupatu partea cea mai mare din viéti'a s'a protopopulu dela Zernesti, si când acelu protopopu in calitate de Episcopu in ingrijirea s'a de crescerea nationala adusesse lucrurile atât de departe, cá sè se póta infientiá unu gimnasiu ortodocsu-nationalu, au dóra nu „Luminatoriulu,“ fói'a dlu Rotariu a publicatu urbi et orbi, ca „nu ne trebue gimnasiu?“

Si cumca acést'a asia este, dovedesce colectiunea „Luminatoriului.“ Cum se va fi unindu apoi acestu verdictu de atunci alu „Luminatoriului“ cu enunciatulu de acum alu dlui Rotariu, noi, unii nu intielegemu.

Dice mai departe dlu Rotariu, ca intre consilierii de astadi ai Pré Sale nu mai este dlu Babesiu, nu mai sunt ilustru dni Mocsonesti; ci sunt altii.

Se-ne ierte dlu Rotariu, dar nici in punctulu acest'a nu are dreptate. Dlu Babesiu a fost totdeun'a bine vediutu si bine primitu de Pré Santi'a S'a, ér cu ilustru dni Mocsonesti Pré Santi'a Sa a trairu totdeun'a in cele mai bune referentie. Apoi daca Pré

Santi'a Sa dupa spiritulu bisericeii este Episcopu alu tuturoru credintiosiloru sei, noi asia credemu, ca nu este vin'a Pré Santiei Sale, precum asia credemu, cá nu este vin'a Pré Santiei Sale, ca dupa constitutiunea nóstra bisericeésca consilierii Episcopiloru nostri sunt reprezentanti'a bisericeii, sínódele si consistoriele nóstre eparchiale, in cari foruri sunt si dnii Rotariu, Babesiu si altii, pre cari i-au alesu increderea clerului si poporului eparchiotu.

Dar n'a ingrijitu Pré Santi'a Sa de surescentia in „protopopi si preoti nationali“ dice dlu Rotariu, si apoi pune intrebarea, ca „cine este in locul protopopulu I. Tieranu la Lipov'a? cine este in locul lui Cretianescu (d'atunci) astadi la Belintiu?“ etc.

Respundiendu la aceste nedrepte imputári ale dlui Rotariu, constatámu ca cu privire la alegerea de protopopu dela Lipov'a, despre carea atât de multu a scrisu dlu Rotariu in „Luminatoriulu“ am dorí se nu fimu provocati a spune noi, cine a fost, si cine este astadi candidatulu dlui Rotariu, cáci nu i-ar face nici o onóre.

Apoi ce feliu de barbatu este par. protopopu Cretianescu o scie tractulu Belintiului, o scie eparchia intrég'a, si sperámu o scie si intréga Metropolia.

In ceea ce privesce imputarea dlui Rotariu, ca Pré Santi'a S'a ar fi persecutandu pre „preotii nationali“, marturisimu, ca noi nu cunóscemu nici unu singuru casu de acésta natura.

Dar dice dlu Rotariu, ca P. S. S. ar fi persecutandu si pre dlu si dn'a Oncu. Aici se ne ierte dlu Rotariu, ca ni-se pare, ca a gresitu, si va fi vrutu se dica ca dnulu si dn'a Oncu persecuta pre P. S. S., pentruca nu P. S. S. a acusatulu magistratulu orasienescu din Arad pre dnulu si dn'a Oncu; ci din contra dlu Oncu a fost acél'a, care a mersu la acelu magistratu in afacerea reuniunei femeiloru romane de aici, si a cerutu dela autoritatea orasienésca, cá Pré Santi'a S'a, membru si patronu alu acelei reuniuni, se fia eschisu din sal'a seminariului seu, unde s'a tienutu adunarea generala a acelei reuniuni, ér dn'a Oncu s'a plansu totu in acestu sensu la ministeriu.

Apoi cu privire la „recomendatiunea insus“ si la „binevoirea guvernului,“ precum si la „nationalitatea din gura“ insinuata de dlu Rotariu Pré Santiei Sale, i amintim dlui Rotariu urmatórele:

Pré Santi'a S'a si facia de guvernulu si facia de altii a avutu in tóte cestiunile o astfeliu de tienuta, precum i-o a dictatu interesele cele mari ale bisericeii si eparchieii sale, si precum am vediutu odinióra pre fericitul Siagun'a, si precum vedemu astadi pre alti prelati, cá de esemplu pre ilustrulu dnu Episcopu Pavel din Oradea mare, cu dreptu cuventu laudatu si de jurnalistic'a romana si de cea streina.

Vomu contiuná in nrulu viitoriu.

Dupa sinodu.

II.

Lucrurile mari pretindu de regula multe cunoscute si multe deprinderi, multa practica si indemanare.

Si la unu lucru mare s'a angajat biserica noastră, cand la anulu 1868 si-a datu o constitutiune. prin carea a chiamatu pre toti, cei ce facu parte din această biserica se si puna puterile in servitiulu altariului Domnului, — cu scopulu de a face prin altariu o puternica biserica nationala s' a cresce prin biserica unu poporu alesu si placutu Domnului.

Ne-am creatu prin constitutiunea bisericésca unu terenu de viétia publica, prin carea se ni-se dea ocaziune la toti de o potriua a face binele, si a lucrá la inaintarea intregului, si respective societátii din carea facem parte.

Si pornindu toti cei chiamati la lucru pe terenu viétii constitutionale bisericesci, cá ómeni nuoi, am trebuitu neaperatu, cá prin noi insine, prin propria noastră patiania se-ne castigámu practic'a trebuitiósá. Si in punctulu acest'a studiiandu anu de anu totu ceea ce s'a facutu in adunările noastre bisericesci putem constatá progresu si inaintare.

A fost grea, si va mai fi inca multu timpu pentru toti anevioósá acéssta practica, deóre-ce biserica este o institutiune propria in felulu ei, si viétia constitutională bisericésca nu se potriuesce nici decát cu viétia constitutională, pre carea o vedemu desvoltându-se in sinulu altoru corporatiuni si specialu in statu.

Statulu de exemplu atát in ceea ce privesce problem'a s'a. cât si form'a de guvernulu si mijlócele, prin cari voiesce a-si resolvi problem'a, póte pasi la lucru dupa diferite principie si puncte de manecare. In biserica lucrulu nu este astfelu.

In biserica atát problem'a, cât si form'a de guvernulu, precum si mijlócele, prin cari biserica tientesce a-si realisa scopulu, sunt cestiuni resolvite in modu definitivu si pentru tóte veacurile prin doctrin'a Intemeiatoriului ei si prin modulu, cum s'a interpretatu acést'a doctrina in cei dantai opt secli ai desvoltării crestinismului prin biserica ortodocsa.

Vederile ómeniloru deoi in statu si in sinulu altoru corporatiuni potu se fie, si sunt in adeveru diferite. Si de aci vine, ca la alte corporatiuni si in specialu in statu vedemu pre ómeni grupati in vartide, cari partide, fiecare voiesce a-si realisa vederile sale. Unde sunt partide, este de regula si disciplina de partida, si fiecare membru alu partidei lucréza si votéza, precum pretinde disciplin'a de partida.

In biserica viétia constitutională si desvoltarea prin viétia constitutională pretinde multu, pretinde fórte multu dela noi, si anume pretinde : cá se aflámu modulu, dupa carele se lucrámu, cá cuventulu lui Ddieu se petrunda mai usioru si mai cu succesu in

inim'a si viétia credintiosiloru ; ér prin această inima armata cu doctrin'a evangheliei se-ne ridicámu pre noi cá poporu, si-se facemu din biserica noastră natională puterea, carea se-ne conduca la o desvoltare si inaintare sigura pre tóte terenele.

Repetimu, este grea lucrarea, la carea ne-am angajat prin biserica ; dar fiendu in biserica si principiele si mijlócele de lucrare si form'a de guvernulu si problem'a — cestiuni resolvite, in biserica lipsesce totalminte substratulu dentru a-se poté vreodata ómenii chiamati a lucrá aici, se se divizeze in partide.

De aci vine, ca in biserica ori ce ideia buna, referitória la modulu, cum se realisámu mai cu inlesnire si mai cu succesu program'a bisericiei, este bine primita, vina o astfelu de ideia dela ori cine.

Nu-i vorba, daca privimu preste anele viétii si desvoltării noastre constitutionale, gasimu locuri, in cari aflámu vorbindu-se de partide. Asia de exemplu ne aducemu aminte, ca inca la anulu 1870, cand s'a intrunitu primulu congresu nationalu-bisericescu ordinariu, s'a publicatu intr'unu jurnalulu o telegrama, in carea vorbindu-se despre acelu congresu si lucrările lui, s'a disu intre altele, ca „partid'a nationala-liberala a esitu in tóte cestiunile invingetória.“

Care va fi fost acést'a partida natională „liberala ? si pre cine a invinsu ? si respective cu cine s'a luptatu, cá se póta invinge ? nu spune telegram'a.

Dar cine si-mai aduce aminte de timpurile dela 1870 scie, ca sub partid'a, de carea vorbea telegram'a se intielegea o partida politica ; ér guvernulu bisericescu era depusu in manile nemuritoriului Metropolitu Siagun'a. Apoi noi asia credemu, ca omu nu a fost, si nici ca póte se fia, carele se vina vreodata la presupunerea, ca acelu nemuritoriu Metropolitulu a luptatu o viétia intréga, cá se reactiveze constitutiunea bisericescă si se se redea bisericiei autonómia, — pentru cá insusi se se puna conflictu cu credintiosii sei, se se puna la lupta cu densii, cá se invinga, seau insusi se fla invinsu.

S'a mai vorbitu si de atunci incóce de partide in biserica, asia de exemplu cu ocaziunea intrunirii congreselor electorale dela anii 1873 si 1874, apoi din caud in cand in cand si cu ocaziunea intrunirii sínódelor eparchiale.

Dar gresite si contrarie spiritului bisericiei si constitutiunei bisericesci au fost totdeun'a si vorbele si incercările de acést'a natura : si lauda Domnului biserica s'a tenuity totdeun'a la inaltimea misiunei sale — trecendu la ordinea dilei, si resolvindu-si lucrările dupa cum a crediutu, ca este mai bine.

N'au fost, si n'au potutu fi bune vorbele si incercările de acést'a natura. Ele ne-au impededatu multu in mersulu si desvoltarea noastră.

In afara, facia de lumea streina, ne-au prezentatu vorbele si incercările de această natura intr'o-forma, de carea de siguru nu ne place nici unuia, ér inlauntru a provocatu unu resboiu de cuvinte, care

faptice ne-a ținutu in locu, si multe lucruri, cari se puteau face, au ramas nefacute. Si biserica' noastră de fapte are trebuintia, nu de vorbe.

Dar bagu seama, asia a fost se fia.

Ne va fi fost scrisu noue in cartea sortii, că se nu ne intelnimu in nici o adunare de ale noastre bisericesci, fara că unele si altele siópte se nu ne preocupe unulu facia de altulu. Asia de esemplu dintre cele multe de acésta natura, amintimu aici, ca s'a scrisu, si s'a vorbitu intr'o forma necualificabila inainte de intrunirea congresului din 1886, ca s'a „mancatu,” si ca nu mai exista cutare fondu dela Metropolia, ér in anulu acest'a s'a scrisu, si s'a siopțitu, ca aici la Aradu se explotéza fondurile; si a venitu congresulu din 1886 si sinodulu eparchialu din anulu curentu, si au constatatu, ca o mintiuna au fost acele siópte intoema că si altele multe scor-nite si sioptite din acelasi isvoru. Cei calumniati n'au perdutu nimicu, pentru ca organele competente au facutu lumina deplina; dar că biserica si că natiune am perdutu multu in faci'a lumii de astadi si a celei viitorie.

Incât pentru viitoriu cu potintia este, că gresielele trecutului se-se repetiésca, si cu potintia este, că ele se incete.

Unu lucru inse se pôte constată, si se pôte privi, că siguru, si anume: ca clerulu si poporulu din intréga provinci'a metropolitana este astadi cu multa grije si precatiune facia de fapte. Si acést'a este unu simptomu, care vorbesce contra vorbeloru, si ne pune in prospectu de a-se vorbi mai putien, si a-se lucrá multu, precum o reclama acést'a multele trebuintie ale bisericeii, scólei si poporului nostru.

Am disu in unu articlu alu nostru anterioru, ca sinodulu eparchialu aradanu, din anulu curentu este, si remane instructivu din tóte punctele de vedere, si anume mai cu seama din motivulu, ca s'a potutu observá o directiune reala, o directiune practica intru solutiunea tuturor cestiuniloru, si o buna impartire a lucuriloru.

In numerii urmatorii vom face o dare de seama asupra modului, cum s'a tractatu, si ce importantia s'a datu din 'partea sinodului diferiteloru cestiuni avisate la competentia lui.

Iacob Bolog'a.

O noua perdere!

Iacob Bolog'a, consiliariu aulicu in pensiune, cavaleru alu ordinului corón'a de feru clas'a III., vice-presiedinte alu asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, presiedinte alu institutului de creditu si economii „Albin'a,” membru alu sinodului archidieceasanu gr. or. membru alesu alu reprezentantiei comitatului si orasiului Sibiu, precum si alu fundatiunei

fericitului „Gozsdu,” membru alu directiunei bancei generale de asigurare „Transilvania,” membru alu societatii geografice din Bucuresti etc. etc. nu mai este intre cei vii. —

Reposatul a fost unu barbatu de o rara minte si inima romanésca, unu barbatu, carele se distingea in tóte prin unu deosebitu tactu si prudentia, — cu cari calitati armatu fiendu reposatul, in tóte positiunile, pre cari le-a ocupatu in viétia, a sciutu se represente cu demnitate natiunea, din carea facea parte.

Timpu de aprópe o jumetate de seclu a servitu reposatul cu demnitate interesele bisericeii si natiunei sale, atât că functionariu de statu, cât si mai tardiu, retrasu in statulu de pensiune că vice-presiedinte alu asociatiunei transilvane, că presiedinte alu Albinei si că membru alu corporatiuniloru bisericesci.

In tóte aceste functiuni de onóre intoema, că si că functionariu publicu reposatul erá unu omu de o deosebita greutate. Cuventulu lui ponderá in tot locul, pentru ca in fie-care din cuvintele sale se esprimá o ideia de valóre si de pretiu realu.

Erá unu omu cu o rara iubire de biserica' si natiunea s'a, si in acelasi timpu unu omu cu unu deosebitu talentu oratoricu.

Vecinicu ne va remané in memoria discursulu memorabilu ținutu de Densulu la jubileulu fericitului Metropolitu Siagun'a noue celoru mai teneri, si cari pre atunci ne faceamu educatiunea.

Vecinicu ne va remané in memoria modulu, cum privea si cuprindea acestu venerabilu betranu cestiunile bisericesci, cu câta pietate erá densulu catra cleru, si cu câta iubire erá catra poporulu romanescu.

Si acum cand acestu venerabilu betranu, omu de valóre din gard'a vechia a celoru cari cu sudori de sânge au luptatu pentru inaintarea bisericeii si neamului romanescu, se depunemu cu totii câte o lacrima de durere pe mormentulu lui.

Esprimandu-ne condolenti'a facia de famili'a remasa in doliu dicemu reposatului: odichnesce in pace demnule lucratoriu! sufletulu teu se-lu asieze Celu atot puternicu in locasiurile dreptiloru, ér osaminteloru tale se-le fla ținr'a usióra.

In veci amintirea lui!

Sinodulu eparchialu aradanu.

(Continuare.)

Datele statistice referitórie la institutulu preparandialu, si anume: ca la finea anului trecut au absolvatu preparandi'a 41 de elevi, ca examenulu de cualificatiune invetiatorésca l'au depusu 16 preparandi absoluti, ca in anulu scolasticu curentu sunt internati in alumneu 70, ca in cursurile preparandiali sunt inscrisi 106 elevi — sinodulu le ica la cunoscintia.

Totu in siedinti'a a cincea s'au mai pertractatu si resolutu urmatóriele obiecte:

Se continua reportulu comisiunei scolarie, carea prin

reportoriulu ei Teodor Ceontea aréta, ca pre teritoriulu consistoriului aradanu sunt 383 de scóle, ca numerulu prunciloru obligati la scól'a cuotidiana a fost barbati: 18.361, femei 15,706, la olalta 34.066; dintre acesti'a la esamene au fost presenti: barbati 9243, femei 4983, la olalta 14,226; ér la scól'a de repetitiune au fost obligati barbati 5519, femei 4740, dintre cari la esamene au fost presenti numai 580. Facia de acésta aretare comisiunea propune a-se luá la cunosçintia, cu adaosulu cá pentru ameliorarea frecventatiunei si preste totu pentru ameliorarea stáarii invetiamentului consistoriulu se premieze pre acei invetiatori, cari voru aretá la esamene progresu eminentu, si cari voru ameliorá frecventatiunea scolaria pana la tifr'a de celu putien 70%.

Deputatulu Paul Rotariu dechiará, ca primése propunerea comisiunei, dar doresce, cá se-se priméseca cu amendamentulu, cá pentru ameliorarea frecventatiunei scolarie si preste totu a stáarii invetiamentului, consistoriulu se dea laudatorie acelu invetiatori, cari se voru distinge intru promovarea invetiamentului poporalu, si totu de odata se indemne protopresviteratele, cá se creze fonduri pentru premiarea acelu invetiatori, cari se distingu prin zelulu loru in caus'a invetiamentului poporalu.

Deputatulu Dr. Iosif Gallu este de parere, cá pentru ameliorarea frecventatiunei si a invetiamentului poporalu se-se controleze cât mai desu activitatea invetiatorilor, si încât acést'a nu se póte face prin actualii inspectori scolari se-se mai denuméseca pre langa acesti'a si visitatori scolari dintre mireni.

Deputatulu Georgiu Cojocariu propune, cá inspectiunea scolara se-se incredintieze numai protopresviteriloru.

Deputatulu Augustin Hamsea dechiará, ca este incontra premieleru si incontra laudatorieloru, deórece premiele si laudatoriele nu sunt lucruri didactice; si nu este bine, cá se deprindemu pre functionarii nostri si in specialu pre invetiatori a lucrá pentru premii, seau laudatorie; ci tendenti'a trebue se ne fia, cá fiecare functionariu se-si implinéseca detorinti'a, — si in convingerea, ca diligenti'a si meritulu se recunosc in totu loculu in societatea nóstra, care cá biserica a Domnului intre nici unu feliu de imprejurári nu póte procede altcum. Premiele si laudatoriele potu se ajute momentanu, dar nu voru indreptá in modu statornicu relele, de cari suferu astadi scólele nóstre. Cestiunea frecventatiunei scolarie sta in strensa legatura cu regularea inspectiunei scolarie, carea in starea ei de astadi nu este suficienta, si nu corespunde stáarii si imprejurárilor, in cari se afla scólele nóstre. De aceea propune, cá pana la procsim'a sesiune sinodala consistoriulu se elaboreze unu reguiamentu, prin carele se-se reguleze intr'unu modu corespundietoriu inspectiunea scolaria. —

Punendu-se cestiunea la votu sinodulu priméseca propunerea comisiunei cu amendamentulu deputatului Paul Rotariu avisandu consistoriulu, cá pana la procsim'a sesiune sinodala se elaboreze, si se substérna sinodulu

unu proiectu de regulamentu, prin carele se-se reguleze inspectiunea scolara.

Aretarea consistoriului, ca pre teritoriulu apartienetoriu la jurisdictiunea consistoriului aradanu sunt 52 de coruri de plugari, 182 scóle de pomaritu, 88 biblioteci scolarie, ca 29 de invetiatori se ocupa cu albinaritul, ca 39 de edifice scolarie nu sunt corespundietorie si ca 49 localitati de invetiamentu au lipsa de ajustare — la propunerea comisiunei se iea la cunosçintia.

Cu privire la corurile de plugari sinodulu la propunerea deputatului Augustin Hamsea, aviséseca consistoriulu, cá se studieze acésta cestiune, si pana la procsim'a sesiune sinodala se elaboreze unu regulamentu, prin carele se-se normeze si preciseze modulu infientiarii, positiunea corurilor, control'a si disciplin'a, si pentru cá corurile se póte fi scutite de ori ce ingerintia se-se punz sub inspectiunea bisericeii.

Se pune la ordinea dilei reportulu comisiunei scolarie asupra reportului senatului scolariu din Oradea mare, carele se iea de basa pentru desbaterea speciala.

Sinodulu la propunerea comisiunei iea la cunosçintia, ca obiectele apartienetorie la competentia a numitului senatu in numeru de 241 — s'au pertractatu si resolutu tóte; de asemenea se iea la cunosçintia datele referitorie la frecventatiune cu adaosulu, ca consistoriulu din Oradea mare se aviséseca, cá in privinti'a ameliorárii frecventatiunei scolarie se-se conformeze conclusului sinodalu luat cu ocaziunea reportului senatului scolariu dela Aradu. De asemenea se iea la cunosçintia datele referitorie la tenerii de religiunea greco-orientala, cari frecventéza scólele medie si scólele normale.

Cu privire la tienerea conferintieloru preotiesci-invetiatoresci sinodulu aviséseca consistoriulu din Oradea mare a-se conformá conclusului luat in acésta afacere asupra reportului consistoriului din Aradu.

Cu privire la aretarea consistoriului din Oradea mare, ca din caus'a lipsei de candidati mai multe posturi de invetiatori de pre teritoriulu acelu consistoriu nu se deplini sinodulu la propunerea comisiunei si in urm'a amendamentului facutu de Dr. Iosif Galu, decide, cá in totu anulu la recomandatiunea si pre garanti'a consistoriului din Oradea mare se-se priméseca in institutul preparandialu si in alumneulu diecesanu 10 elevi pentru trebuintiele acelu districtu.

Propunerea consistoriului din Oradea mare, cá fiecare clericu absolutu se fia deobligatu a servi unu anu cá invetiatoriu spre a-si poté cascadeca pracs'a necesaria la propunerea deputatului Nicolau Zigre se transpune consistoriului din Aradu pentru studiare si din a s'a parte, si eventualminte pentru a-o substerne congresului nationalu — bisericescu, cu rogarea, cá se modifice in acésta directiune regulamentulu pentru parochii.

Aretarea consistoriului din Oradea mare, ca in 5 comune a amelioratu salariiele invetiatoresci, si ca in decursulu anului 1887 a pertractatu si resolutu 6 cause disciplinarie invetiatoresci la propunerea comisiunei se iea la cunosçintia.

Siedinti'a VI.

s'a ținutu in 6/18. Maiu 1888 la 9 óre înainte de amédi. Presidiulu ordinariu. Notariu Teodor Ceontea.

Deputatulu Paul Rotariu face propunerea, c'a venerabilulu sinodu se enuncie urmatoriulu concludu: in temórea §-lui 4 din regulamentulu pentru procedur'a judecatorésca in cauzele disciplinare in metropoli'a gr. or. romana este de presupusu, respective de acceptatu cá înainte de ordinarea cercetării se între la forurile competente o aretare facuta in regula.

Propunerea acést'a se transpune comisiunei organizatórie.

Deputatulu Dr. Constantin Groz'a propune, si sinodulu aviséza consistoriului a ingriji, cá se procure unu manualu corespundietoriu pentru propunerea „igienii“ in institutulu pedagogico-teologicu.

Se pune la ordinea dilei reportulu comisiunei scolarie asupra petitiuniloru avisate la acea comisiune, carea prin reportoriulu ei Teodor Ceontea cu privire la rugarea comitetului parochialu dela comun'a bisericesca din Fabriculu Temisórii in caus'a cuartirului invetiatorescu propune, si sinodulu decide: comun'a petenta se aviséza, se ascepte rezultatulu apelatei inaintate la forulu metropolitanu.

Se pune la ordinea dilei reportulu comisiunei epítropesci, carea prin reportoriulu ei Georgiu Dringou espune ca: senatulu epítropescu alu consistoriului din Aradu a ținutu in decursulu anului 1887, 21 siedintie, ca la acestu senatu au intratu 810 essibite, dintre cari s'au resoltitu 694, ér 116 au remasu in restantia, ca preliminarie bisericesci si scolarie, au incursu, cari tóte s'au resoltitu.

Sinodulu la propunerea comisiunei iea aceste date la cunoscentia.

De asemenea se iea la cunoscentia, ca s'au censuratu si aprobatu socotile manastirei Hodosiu-Bodrogu pre anii 1884 si 1885.

Cu privire la cas'a de arenda de langa biserie'a catedrala comisiunea constata, si sinodulu iea lá cunoscentia, ca s'a colaudatu si totu de odata se apróba ulterioru sum'a de 3082, prin carea s'a solvitu lucrulu mai multu, devenitu necesariu a-se face in decursulu zidirei.

Reportulu consistoriului ca societatea de asigurare franco-ungara a solvitulu la cas'a consistoriala sum'a de 2282 fl. 87 cr. cá cvota din premiele de asigurare dupa edificiele bisericesci si scolarie, si anume 1759 fl. pre partea consistoriulu aradanv, ér 523 fl. 52 cr. pre partea consistoriului din Oradea mare — se iea la cunoscentia, cá din tóte comunele, unde sunt asigurate averile bisericesci, scolarie si fundationale, se-se procureze actele din cari se-se véda, de cand sunt asigurate averile bisericesci, pre câtí avi si cât face sum'a de asigurare, — cá astfelu societatea de asigurare se póta fi totdeun'a bine controlata.

(Va urmá.)

D i v e r s e.

* *Societatea „Progresulu“* din Arad arangeza in 29. Maiu a. c. unu maialu in padurea mare, numita „Csálai.“

C o n c u r s e.

Se escrie pentru indeplinirea postulu invetiatorescu dela scól'a confesionala din comun'a **Duudu**, dieces'a Aradului cerculu inspectorulu alu Siriei, cu terminu de alegere pre **24. Iuniu (6. Iuliu) 1888.** — Cu acestu postu sunt impreunate armatórele:

Emoluminte:

- 1) Saliariulu banescu de 150 fl.
- 2) Unu patrariu de pamentu estravilanu.
- 3) Doispreiece sténgini de lemne din cari se va incaldi si scól'a.
- 4) Pentru scripturistica 8 fl.
- 5) Diurne si preiunctivia la conferintie 18 fl.
- 6) Pentru curatoratulu scólei 14 fl.
- 7) Dela inmormentari unde va fi poffitu va primi:
 - a) dela basti mici 30 cr.
 - b) dela inmormentare mare cu liturgia 1 fl. ér fara liturgia 50 cr. si in fine,
- 8) Cuartiru liberu cu gradina de legumi.

Cei ce dorescu a ocupá acestu postu au pana in 21. Iuniu (3. Iuliu) a. c. a-si suscerne petitiunile lor adresate comitetului parochialu din Duudu, protop. si inspectorulu Georgiu Popovicu, in Világos ajustate conform statutulu organicu.

Recurentii sunt poffiti a-se presentá in sânt'a biserica pentru a-si aretá desteritatea in cântari si tipicu, căci alesulu va fungá fara alta remuneratiune si cá cantoru alu bisericei.

Duudu, la 1. Maiu 1888.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu inspectorulu concerninte.

Conform decisului Ven. Consistoriu Dto. 14. Ianuarie a. c. Nr. 94. escrienduse concursu pe capelani'a temporalala infintiata pe langa betranulu parochiu devenitu nepotintiosu Serafim Crisiu din **Igrisiu**, in Protopresviteratulu B.-Comlosiului, si fiind numai unu recurentu, Comitetulu parochialu, escrie nou Concursu pe acea Capelanie cu terminu de **30 dile dela prim'a publicare.**

Emolumintele Capelanului sunt: jumetate din tóte venitele parochiei betranului parochiu, si adeca: din Sesiunea parochiala, stola si biru, care dau unu venitu pe partea Capelanului de 400 fl. v. a. pe langa care venitu alegendulu Capelanu sub timpulu capelaniei Sale póte avea prospectu de a capetá in folosintia si o parte din sesiunea parochiei reduce.

Astfelu parochi'a fiind de class'a primá, dela recurenti se cere pe langa Cualificatiunea prescisa de lege ca, recurentii sè se presenteze in sfant'a biserica spre a-si aretá desteritatea in cantare respective predicare, si a-si substerne recursele ajustate cu tóte documintele necesarii P. O. D. Adm. pescu Paulu Tempea in Nagy-Torák per Nagy-Beeskerek Cottul Torontál.

Din Siedinti'a Comit. paroch. ținuta in Igrisiu la 8/20. Maiu 1888.

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu mine: **PAULU TEMPEA** m. p., adm. protopopescu.